

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קה

(בעמוד הקודם)

משנה: 'מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר', בטל 'הן חסר הן יתר' 'מדה בחבל': המוכר לחבירו קרקע בשטח של בית כור, ואמר לו 'מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר'. יש כאן שתי לשונות הסותרות זו את זו, כי מצד אחד הוא מוכר לו 'מדה בחבל' דהיינו במדויק, ומצד שני הוא מוכר לו 'הן חסר הן יתר' דהיינו פחות או יותר. הדין הוא שמה שאמר לבסוף 'הן חסר הן יתר' ביטל את מה שאמר בתחילה 'מדה בחבל', ויכול לתת לו מעט פחות או יותר מבית כור.

'הן חסר הן יתר מדה בחבל', בטל 'מדה בחבל' 'הן חסר הן יתר': וכן להיפך, אם אמר לו 'הן חסר הן יתר מדה בחבל אני מוכר לך' סוף דבריו ביטלו את תחילת דבריו, ועליו לתת לו בית כור במדויק.

התנא של משנתנו הוא בן ננס הסובר 'תפוס לשון אחרון'. כלומר מכיון שהוא שינה את דבריו בתוך כדי דיבור, הוא חזר בו מדבריו הראשונים, ולדעת בן ננס אנו אומרים תפוס לשון אחרון.

גמרא: אמר רבי אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חבירי על בן ננס: חכמים חולקים על בן ננס. הם מסתפקים האם תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון, ואם כן יש כאן ממון המוטל בספק והדין הוא 'ממון המוטל בספק חולקים'. (ולכן אם המוכר הוסיף על קרקע, המוכר והקונה מתחלקים בתוספת של הקרקע, דהיינו על הקונה להחזיר חצי למוכר. ואם המוכר הפחית מהקרקע, על המוכר להחזיר חצי מהכסף של שווי הפחתה לקונה).

קושיא: מאי קא משמע לן? תנינא: מה החידוש בדברי רבי אבא בר ממל שחכמים חולקים על בן ננס, והרי למדנו זאת במשנה במסכת בבא מציעא! כדלהלן -

מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש, ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את

חודש העיבור: המשכיר בית לחבירו, אם הוא השכיר לו לפי תשלום על שנה שלימה, ובאמצע השנה עיברו בית דין את השנה (בזמנם לא היה לוח קבוע כמו היום, ובית דין היו מחליטים האם לעבר את השנה). השוכר מרויח את חודש העיבור, והוא לא צריך להוסיף כסף, כי הוא שכר לשנה שלימה והשנה הזו היא שנה מעוברת.

אבל אם הוא השכיר לו לפי תשלום על מספר חודשים, דהיינו ל-12 חודשים, ונתעברה השנה. המשכיר מרויח את חודש העיבור, ועל השוכר לשלם לו עוד חודש.

מעשה בציפורי באחד שהשכיר בית והסיכום שם היה 'בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש'. דהיינו מצד אחד לפי שנה שלימה ('שנים עשר זהובים לשנה'), ומצד שני לפי חודש ('דינר זהב לחדש'). ולכן, מספק הורו רבן שמעון בן גמליאל ור' יוסי שהשוכר והמשכיר יתחלקו ביניהם בתשלום של חודש העיבור, דהיינו שהשוכר ישלם רק חצי חודש.

תירוץ: אי מהתם הוה אמינא התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש, אבל הכא זודאי קא הדר ביה אימא לא. קא משמע לן: מהמשנה בבבא מציעא אין ראייה שחכמים חולקים על בן ננסף. כי יתכן ולכולי עלמא תפוס לשון אחרון. ושם בן ננס מודה להם שיחלקו את חודש העיבור. והטעם משום ששם אנו מסתפקים שמא הוא חזר בו מדבריו הראשונים, ותפוס לשון אחרון לכולי עלמא. או שמא הוא לא חזר בו רק פירש את דבריו הראשונים, דהיינו לגבי המחיר הוא משאיר את הסכום לשנה שלימה וגם אם תתעבר השנה הוא לא יגבה חודש נוסף, אבל הוא בא לפרש שהוא לא מתכוין לגבות את הכסף בסוף השנה אלא בכל חודש, וזאת כדי שאם הוא ירצה באמצע השנה להוציא אותו מהדירה הוא יוכל לעשות זאת. (אבל אם משכיר לו לשנה שלימה, הוא לא יכול להוציא אותו בלי להביא לו דירה חלופית). ומכיון שיש לנו ספק בדבר, חולקים את חודש העיבור. אבל כאמור לכו"ע אם היה ברור לו שהוא חזר בו מדבריו הראשונים, היינו אומרים תפוס לשון אחרון והשוכר היה צריך לשלם על חודש העיבור.

ועל כך בא רב לחדש שחכמים סוברים שהלשון האחרון ודאי מכחיש את הלשון הראשון, והם חולקים על בן ננס וסוברים שלא אומרים תפוס לשון אחרון, אלא יש ספק האם תפוס לשון ראשון או לשון אחרון. והסיבה שחולקים את חודש העיבור כי ממון המוטל בספק חולקים.

אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס, אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות: כאמור חכמים מסתפקים האם אומרים תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון, ולכן ידו של המוכר על העליונה כי הוא מוחזק בקרקע (קודם למכירה). דהיינו אנו הולכים כל הזמן לטובתו. אם הוא פיתח מהקרקע, אנו נוקטים כלשון של 'הן חסר הן יתר', והוא לא צריך להחזיר כסף לקונה. וואם הוא הוסיף על הקרקע, אנו נוקטים כלשון 'מדה בחבל' והקונה צריך להחזיר לו את התוספת.

קושיא: זו ולא סבירא ליה? האם שמואל התכוין לומר שאלו דבריו של בן ננס אבל הוא לא סובר כמותו אלא כחכמים?

והא רב ושמואל דאמרי תרויהו 'כור בשלשים אני מוכר לך' יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה. 'כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך' ראשון ראשון קנה: האומר לחבירו 'כור (-שלושים סאה) בשלושים דינרים אני מוכר לך', כל עוד לא משך הקונה את הסאה האחרונה מתוך השלושים לרשותו, לא נגמרה המכירה, וכל אחד מהם יכול לחזור בו. משום שהמכירה היא על כל 'הכור' ביחד.

אבל אם המוכר אמר לקונה 'כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך' דהיינו הוא אמר לו שתי לשונות סותרים. מצד אחד 'כור בשלושים' כלומר כל הכמות ביחד, ומצד שני 'סאה בסלע' כלומר לפי סאה. הדין הוא שכל סאה וסאה שהקונה מושך, הוא קונה אותה.

מוכח שלדעת שמואל אומרים 'תפוס לשון אחרון'!

תירוץ: אלא זו וסבירא ליה: כוונתו של שמואל היתה רק לומר שחכמים חולקים על בן ננס, אבל הוא כן סובר כמותו.

קושיא: ומי סבירא ליה? אך האם הוא באמת סובר כמותו?

והאמר שמואל בבא באמצע החדש עסקינו, אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר, בסוף החדש כולו לשוכר: המשנה בבבא מציעא מדברת במקרה שהמשכיר בא באמצע חודש העיבור, והוא תובע מהשוכר את הכסף. ומכיון שאנו מסופקים איזה לשון לתפוס, מספק אנו לא מוציאים מהשוכר כסף על החצי חודש שכבר גר בדירה, משום ש'העמד ממון על חזקתו'. ומאידך אנו לא מאפשרים לשוכר להמשיך לגור בחצי חודש הנותר, כי 'העמד קרקע על חזקת בעליה'.

אבל אם המשכיר היה בא בתחילת החודש המעובר ותובע את הכסף, הוא היה מקבל תשלום על כל החודש (כי 'העמד קרקע על חזקת בעליה'). ואילו אם הוא היה בא לאחר החודש, הוא לא היה מקבל כלום (כי 'העמד ממון על חזקתו').

מוכח ששמואל הסתפק האם תפוס לשון ראשון או אחרון!

תירוץ: אלא לעולם זו ולא סבירא ליה, והתם טעמא מאי? משום דתפיס, הכא נמי הא תפיס: באמת שמואל חולק על בן ננס והוא סובר כחכמים שיש ספק האם לתפוס לשון ראשון או אחרון. והסיבה ששמואל סובר באומר לחבירו 'כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך' שכל סאה וסאה שהקונה מושך, הוא קונה אותה. אינה בגלל שהולכים אחר הלשון האחרון ('סאה בסלע'). אלא בגלל שהקונה כבר תפס בסאה שמשך לרשותו, ומספק לא מוציאים אותה מידי. (ולכן גם אם היה אומר הפוך 'סאה בסלע כור בשלשים אני מוכר לך' לא היו מוציאים מידו את הסאה שכבר משך לרשותו).

כי כמו לגבי חודש העיבור, אמר שמואל שמדובר בבא באמצע החודש, וזו הסיבה שמספק לא מוציאים את הכסף מיד המשכיר על החודש שכבר גר בדירה. כך גם לגבי המוכר 'כור בשלושים סאה בסלע' לא מוציאים את הסאה שכבר משך לרשותו.

אמר רב הונא - אמרי בי רב 'איסתרא מאה מעי' מאה מעי, 'מאה מעי איסתרא' איסתרא: קונה ששאל את המוכר 'כמה עולה החפץ?', והמוכר ענה לו 'איסתרא מאה מעי'. והיינו שהוא ענה לו בשתי לשונות סותרים. בתחילה הוא אמר 'איסתרא' שהוא סלע מדינה השווה 96 מעות, ולאחר מכן אמר 'מאה מעות'. ופסק רב שעל הקונה לשלם מאה מעות. ואם המוכר אמר להיפך 'מאה מעי איסתרא', על הקונה לשלם איסתרא. כי תופסים את הלשון האחרון שאמר המוכר.

קושיא: מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון? הא אמרה רב חדא זימנא: מה החידוש בדברי רב הונא שרב סובר תופס לשון אחרון? והרי הוא כבר אמר זאת במסכת בבא מציעא -

דאמר רב אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר: אם הייתי הדיין שם במעשה של ציפורי, הייתי פוסק שהחודש המעובר כולו שייך למשכיר והשוכר צריך לשלם לו. כי 'תפוס לשון אחרון'. ומכיון שהסיכום היה 'שנים עשר זהובים לשנה מדינר

זהב לחדש', אנו תופסים רק את הלשון האחרון ונוקטים שהשכירות היא לפי חודשים ועל השוכר לשלם על החודש המעובר.

תירוץ: (אי איתמר הא ולא איתמר הא הוה אמינא מיהדר קא הדר ביה אבל הכא) מהו דתימא פרושי קא מפרש קמ"ל: משם לא היינו יודעים שרכ סובר 'תפוס לשון אחרון'. כי היינו חושבים ששם באמת המשכיר לא אמר שתי לשונות שונים, אלא הוא פירש את דבריו, ולכן הולכים אחר 'הפירוש' שהוא סוף דבריו. דהיינו הוא רצה להשכיר דירה לשנה שלימה, אבל הוא באמת פחד שהשנה תתעבר והוא יפסיד את חודש העיבור, ולכן הוא הדגיש למוכר שהסכום של 12 דינרים זה דוקא בשנה פשוטה שאז מתחלק הסכום לדינר לחודש, אבל בשנה מעוברת על השוכר לשלם 13 דינרים. אך הוא לא חוזר בו מההשכרה לשנה שלימה, ולא לפי חודש.

ולכן הביא רב הונא את דברי רב לגבי 'איסתרא מאה מעי'. ששם בהכרח שתי הלשונות סותרות זו את זו, משום ש'אסתירא' זה 96 מעות, ו'מאה מעי' זה 100 מעות. ובכל אופן אמר רב שמשלם לו מאה. והיינו כי רב סובר שתפוס לשון אחרון.